

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

Μάνος Ηλιάδης, *Το απόρρητο Ημερολόγιο της ΚΥΠ στην Κύπρο*, εκδόσεις «Σιδέρης», Αθήνα 2007 και Martin Packard, *Getting it wrong: Fragments from a Cyprus Diary 1964*, εκδ.: «Authorhouse», London 2008

Δύο εξαιρετικά βιβλία για την σύγχρονη ιστορία της Κύπρου κυκλοφορούν, κατά μία περίεργη συγκυρία, την περίοδο αυτή στην αγορά. Το ένα είναι του Μάνου Ηλιάδη, *Το απόρρητο ημερολόγιο της ΚΥΠ στην Κύπρο* (Εκδόσεις Σιδέρης) που καλύπτει τη δεκαεπτάμηνη περίοδο 13 Ιουνίου 1959 μέχρι και τις 28 Νοεμβρίου 1960. Το άλλο είναι του Martin Packard, *Getting it wrong: Fragments from a Cyprus Diary 1964* (2008). Το βιβλίο του Ηλιάδη βασίζεται σε 80 απόρρητες εκθέσεις της Ελληνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΚΥΠ) που δρούσε στην Κύπρο τότε και τα οποία δημοσιοποιούνται στο βιβλίο. Το πόνημα του Packard βασίζεται στην πολυσέλιδη αναφορά του προς τις Βρετανικές Υπηρεσίες, ως μέλος της αρχικά βρετανικής ειρηνευτικής δύναμης που αναπτύχθηκε στην Κύπρο στις αρχές του 1964 και η οποία μετεξελίχθηκε στη γνωστή μας Ουνφικύπ.

Και τα δύο βιβλία περιέχουν και βασίζονται σε πρωτογενές υλικό. Και στις δύο περιπτώσεις το πρωτογενές υλικό και οι εκτιμήσεις των συγγραφέων ανατρέπουν την συμβατική σοφία και τις ιδεοληπτικές και επιδερμικές προσεγγίσεις για τα τεκταινόμενα στην Κύπρο την περίοδο 1959-1964. Και στις δύο περιπτώσεις το πρωτογενές αυτό υλικό δεν θα έβλεπε ποτέ τη δημοσιότητα εάν οι συγγραφείς δεν έδειχναν ιδιαίτερο ζήλο, υπομονή, επιμονή, μόχθο αλλά και προσωπικό ρίσκο. Στην περίπτωση του Packard ο άνθρωπος έχασε την στρατιωτική του καριέρα, κυνηγήθηκε ανελέητα από το βρετανικό κράτος (και από τους Αμερικανούς) και καταστράφηκε οικονομικά. Ποιο το αμάρτημά του; Πίστεψε και απέδειξε με τη δράση του το 1964, ότι οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι μπορούν να διαβιώσουν ειρηνικά στην Κύπρο. Κάτι τέτοιο ερχόταν σε μετωπική σύγκρουση με την ήδη ειλημμένη απόφαση της Ουάσινγκτον και του Λονδίνου, με την οποία συμφωνούσαν Ελλάδα και Τουρκία ότι η, έστω και κολοβή, ανεξαρτησία που δόθηκε στην Κύπρο ήταν στρατηγικό λάθος και ότι το κυπριακό κράτος έπρεπε πάραυ-

τα να καταλυθεί. Η απάντηση που εισέπραξε ο Packard, επιμένοντας στη συμφιλίωση ως στρατηγική επίλυσης του Κυπριακού, από έναν εκ των αρχιτεκτόνων των σχεδίων για την κατάλυση του κυπριακού κράτους, τον Αμερικανό αναπληρωτή υπουργό Εξωτερικών George Ball, ήταν ότι κατάλαβε λάθος την αποστολή του. Στόχος των Δυτικών Δυνάμεων που αναπτύχθηκαν στην Κύπρο το 1964 δεν ήταν, του δήλωσε κυνικά, η συμφιλίωση, αλλά η κατάλυση του κράτους και ο διαμελισμός του νησιού.

Στην περίπτωση Ηλιάδη, το βιβλίο του είναι μοναδικό. Μέσα από τα πληροφοριακά δελτία, σημειώματα και εκθέσεις της ΚΥΠ, που είχαν ως τελικούς αποδέκτες τον πρωθυπουργό και υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας, ξεπροβάλλουν άγνωστες πτυχές της πολιτικής ιστορίας της Κύπρου. Η μοναδικότητα του βιβλίου προέρχεται και από το γεγονός ότι όλα όσα καταγράφονται είναι προσωποποιημένα. Αναφέρονται εκατοντάδες ονόματα Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων σε συσχετισμό με δραστηριότητες που θεωρούνταν αξιόλογες προς καταγραφή. Η δε ημερολογιακή δομή των δελτίων, κυριολεκτικά αναβιώνει το «κλίμα της εποχής», τις δράσεις, τους ρόλους και τα κίνητρα των δρώντων μέσα και έξω από την Κύπρο.

Μέσα από το σύνολο των Εκθέσεων υπάρχουν, βέβαια, και πολιτικές σκοπιμότητες τις οποίες ο κάθε νοήμων αναγνώστης μπορεί να αντιληφθεί και οι οποίες αναδεικνύονται από τον ίδιο τον συγγραφέα μέσα από το δικό του σχολιασμό.

Μία από τις σκοπιμότητες αυτές, η πιο σημαντική κατά την εκτίμησή μου, ήταν και η εσκεμμένη υποβάθμιση, ή αλλιώς, η μη ανάπτυξη θεμάτων και γεγονότων υπό τη μορφή «σχολίων» και «εκτιμήσεων», που έρχονταν σε αντίθεση με το «πνεύμα της Ζυρίχης – Λονδίνου». Η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας δεν ήθελε, προφανώς, να ακούσει, έστω και για δική της εσωτερική ενημέρωση, οτιδήποτε αμφισβητούσε το πνεύμα αυτό.

Η πιο κραυγαλέα από τις σκοπιμότητες αυτές ήταν η «αγνόηση» της πραγματικά απίστευτης σε πληρότητα τεκμηρίωσης της ΚΥΠ, με λεπτομέρειες που μας αφήνουν άναυδους, της αχαλίνωτης και απρόσκοπτης δραστηριότητας του επίσημου τουρκικού κράτους, των υπηρεσιών του και των Τουρκοκυπρίων, για την εισαγωγή οπλισμού στην Κύπρο την περίοδο αυτή. Οι εισαγωγές δεν προήρχοντο μόνο από την Τουρκία αλλά και από τις διεθνείς αγορές όπως για παράδειγμα, αυτή του Λιβάνου. Το πασίγνωστο επεισόδιο της εισαγωγής όπλων από την Τουρκία με το πλοιάριο Ντενίζ, (νηολόγιο Σμύρνης) στις 18 Οκτωβρίου 1959 αποτελούσε, όπως προκύπτει από τα ντοκουμέντα, την κορυφή του παγόβουνου. Την δεκαεπτάμηνη περίοδο των εκθέσεων της ΚΥΠ η εισαγωγή οπλισμού από την Τουρκία διαπιστώνεται ως σχεδόν «καθημερινό» φαινόμενο το οποίο λάμβανε χώρα και εν γνώσει

των Βρετανών. Οι τελευταίοι σε ατομικό επίπεδο εκπαίδευαν τους Τουρκοκύπριους στα όπλα συνήθως τα βράδια και τους πουλούσαν οπλισμό. Κατά τους υπολογισμούς της ΚΥΠ, προερχόμενους από αγγλικές πηγές, το Ντενίζ μετέφερε 5-8 τόνους πυρομαχικών. Ο συνολικός δε αριθμός των όπλων που οι Τούρκοι εισήγαγαν στην Κύπρο, πάντοτε κατά τους υπολογισμούς της ΚΥΠ, ήταν περίπου 10.000 τεμάχια. Η Έκθεση της ΚΥΠ της 21ης Οκτωβρίου 1960, λίγο δηλαδή μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, είναι διαφωτιστικότατη:

«Κατά το εξάμηνον διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου 1950 – Ιουλίου 1959, λαθραίως εισήχθησαν υπό των Τουρκοκυπρίων 6.000 όπλα, ήτοι βαρέα πολυβόλα, οπλοπολυβόλα, τυφέκια, πιστόλια και περίστροφα, ως και όλμοι των 2 και τριών ιντσών, ανελθόντος ούτω, κατά Ιούνιον 1959, του αριθμού των υπό της Τουρκικής Κοινότητος κατεχομένων όπλων εις 7.000, μετά μεγάλου αριθμού σφαιρών».

«Μετά τον Ιούλιον του 1959 και μέχρι 2 Σεπτεμβρίου 1960 εσυνεχίσθη εις μεγάλην έκτασιν η λαθραία εισαγωγή όπλων και πυρομαχικών υπό των Τουρκοκυπρίων, ώστε σήμερον να πιστεύεται ότι οι Τουρκοκύπριοι διαθέτουν όπλα ανερχόμενα εις 10.000 περίπου τεμάχια».

Το ακριβές των τότε εκτιμήσεων της ΚΥΠ επιβεβαιώθηκε τριάντα πέντε χρόνια αργότερα σε σειρά δημοσιευμάτων στον τουρκικό Τύπο (υπό τη μορφή απομνημονευμάτων Τούρκων αξιωματικών και αξιωματούχων) για τις δραστηριότητες της τουρκοκυπριακής οργάνωσης ΤΜΤ που ήταν και αυτή όπως και άλλες υπό τον άμεσο έλεγχο Τούρκων αξιωματικών που οργάνωναν και επέδλεπαν την εξοπλιστική δραστηριότητα (βλ. *Milliyet*, 11.6.1995). Όπως προκύπτει από τα δημοσιεύματα στη φάση αυτή του εξοπλισμού των Τουρκοκυπρίων, επιτεύχθηκε ο στόχος του εξοπλισμού δύναμης 10.000 ανδρών.

«Τι τα θέλουν τα όπλα οι Τούρκοι αφού οι συμφωνίες τους παρέχουν όλα τα εχέγγυα, τα διασφαλίζοντα τα δικαιώματά τους εντός των πλαισίων της νέας Κυπριακής Δημοκρατίας» σχολίαζε, κατ' εξαίρεση, η Έκθεση της ΚΥΠ για την περίοδο 9/11/59 – 16/11/1959. Προφανώς, πέραν της ΚΥΠ κανείς δεν ήθελε να θέσει ένα τέτοιο ενοχλητικό ερώτημα πόσο δε μάλλον να το απαντήσει. Κάτι τέτοιο δεν θα ήταν «πολιτικά ορθό» διότι θα ερχόταν σε αντίθεση με το «πνεύμα Ζυρίχης – Λονδίνου» που μονομερώς και εργολαβικά καλλιεργούσε η Αθήνα.

Μια άλλη σκοπιμότητα που εντοπίζεται στην ημερολογιακή καταγραφή και αξιολόγηση των γεγονότων από την ΚΥΠ, ήταν και η αντικομμουνιστική προκατάληψη των συγγραφέων των Εκθέσεων. Το γεγονός αυτό αναδεικνύεται από τον συγγραφέα αφού τοποθετεί τις δραστηριότητες και την αντικομμουνιστική προσέγγιση της ΚΥΠ στο ιστορικό της πλαίσιο στην Ελλάδα μετά τον εμφύλιο πόλεμο.

Θα ήταν ωστόσο μέγα λάθος εάν η «Κομμουνιστική Δραστηριότητα» που καταγράφεται στις Εκθέσεις απορριφθεί εκ προοιμίου διότι πηγάζει από αντικομμουνιστές ή ακροδεξιούς αναλυτές. Οι Εκθέσεις καταγράφουν εξαιρετικά ενδιαφέρουσες εξελίξεις, καταστάσεις, πρόσωπα και πράγματα, όπως κατά την προεδρική προεκλογική περίοδο, για παράδειγμα, που ίσως να βλέπουν το φως της δημοσιότητας για πρώτη φορά. Τα γεγονότα και οι εξελίξεις που καταγράφονται από την ΚΥΠ θα πρέπει να αντιπαρατεθούν με τα γεγονότα της εποχής και να ελεγχθούν, εφόσον συγκρούονται με αυτά.

Εάν υπάρχει κάτι το παρήγορο στην ταλαιπωρημένη ιστορία αυτού του τόπου, αυτό είναι το θαύμα της επιβίωσης του κυπριακού κράτους σε πείσμα όλων, μέσα και έξω από την Κύπρο, που ανέλαβαν εργολαβικά να το διαλύσουν πριν ακόμη ιδρυθεί. Σταδιακά, με αξιόλογα έργα όπως αυτά των Ηλιάδη και Packard, μαθαίνουμε την πραγματική πολιτική ιστορία του τόπου μας.

Μάριος Λ. Ευρυδιάδης*

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Μάριος Λ. Ευρυδιάδης διδάσκει Διεθνείς Σχέσεις στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και είναι συνεργάτης του περιοδικού.